ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 83 ՏԱՍՆԵՒՉԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Շաբաթ, 16 Մայիսի 1898 Շաբաթ, 16 Մայիսի ՏԱՍՆԵՒՉԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 83

Տարեկան՝ 10 րուբլի, վեց ամիսը 6 րուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ր. 50 կ. Թիֆլիսում ամիսը՝ 1 ր., հատով 5 կ. Բաժանորդ գրւում են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը։

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Норъ-Даръ" և կամ Tiflis, Rédaction „Nor-Dar"

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը։ Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն լեզուներով։ Յայտարարութիւնների բառին՝ 2 կ., ռեկլամների համար՝ կրկնապատիկ

Շուշանիկ Միքայէլեան և Բաբուռ Համազասպեան Աբովեանները, Միքայէլ Յովհաննիսեան, Մարթա Գրիգորեան, Աղէքսանդր և Իսահակ Մելքումեանները ցաւօք սրտի յայտնելով առաջինը իւր թանկագին ամուսնու, երկրորդը իւր հօր, իսկ միւսները իրենց անմոռանալի փեսայի

ՀԱՄԱԶԱՍՊ ՏԷՐ-ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ ԱԲՈՎԵԱՆՑԻ

մահը, խնդրում են իրենց ազգականներին կիրակի առ. ժամը 10-ին շնորհ բերել հանգուցեալի ուղարկաւորութեանը, որ տեղի կունենայ նրա բնակարանից (Տրօյցկայա և Գրաֆսկայա փողոցների անկիւն № 3) դէպի Քամոյեանց եկեղեցին։ Ամբիծքը լինելու է շաբաթ երեկոյեան ժամը 7-ին, հանգուցեալի բնակարանում։

(1033) 1—1

Նիկոլէս աւագ քահանայ, Երեմիայ, Եղիկիայ և Եսայի Աբովեանցները յայտնելով իրենց սիրելի եղբօր

ՀԱՄԱԶԱՍՊ ՏԷՐ-ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ ԱԲՈՎԵԱՆՑԻ

մահը, խնդրում են ազգականներին և ծանօթներին շնորհ բերել հանգուցեալի յուղարկաւորութեանը, որ լինելու է կիրակի օրը, ամսոյս 17-ին, իւր բնակարանից (Տրօյցկայա փողոց, № 3) դէպի Քամոյենց եկեղեցին, 10 ժամին, այն տեղից Խոջիվանքի գերեզմանատուն։ Ամբիծքը կկատարուի 16-ին, երեկոյեան եօթը ժամին։

(1032) 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդող. — Առողջ միտք և առողջ դատողութիւն։

Քրոնիկոն. — Լուրեր։

Մեզ գրում են. — Բայրախտարից, Մեծ-Ղարաքիլիսայից, Ղամարլուից, Բոլնիսանից, Կարմիր Աղբիւրից։

Կ. Պոլսի հայ թերթերից։

Նամակներ խմբագրութեան,

Մամուլի շուրջը։

Օտարական. — Ձաւ-չի։

Քաղաքական. — Ամերիկեան-Սպանիական պատերազմը։ Մակեդոնիա։

Խառն լուրեր։

Հեռագրներ։

«Նոր-Դար»-ի պատասխանները։

Բանասիրական. — Ճինական դատարանում։

Տեղեկատու։

Յայտարարութիւններ։

Թիֆլիս, 15 մայիսի 1898 թ.

ԱՌՈՂՋ ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՌՈՂՋ ԴԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ Անգլիան ողբում է այսօր իւր մեծ մարդկանցից մէկի՝ Գլադստոնի մահը առանց կուսակցութեան խտրութեան։ Գլադստոնը արժանի է այդ պատուին, որովհետև նա իւր մտաւոր կարողութեան և հոգեկան առաքինութիւններին է պարտական այն մեծ համակրանքը, որ արտայայտում է նրա համար ամբողջ Անգլիան, այն մեծ համբաւը, որ վայելում է նա ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհում։

Բազմի բիրմունքի, կոյր հանգամանքների, լրագրական ըսկլամների և կուսակցական պայքարի ծնունդ չէ Գլադստոնը, այլ տոկուն աշխատութեան, աստուածատուր խելքի ու շնորհքի, և՛ մեծ ու քաղաքակիրթ ազգի—արտադրութեան։

Միմիայն մեծ և քաղաքակիրթ ազգերը կարող են ծնել Գլադստոններ։

Դրանով չենք ուզում ասել, որ փոքրիկ, բայց ընդունակ և շնորհալի ազգերը չեն կարող մեծ մարդիկ ծնել։

Կըծնուեն մեծ մարդիկ, բայց ով կարող է իմանալ որ այդպիսի մարդիկ գոյութիւն ունին, քանի որ փոքրիկ ազգերը չեն կարող սնուցանել, մեծացնել մեծ մարդկանց և հետևաբար օգտուիլ նրանց խելքից, հանճարից։

Հարուստներն են, որ բրիլեանտ են գործածում, խեղճերը սիրելական քարով (կեղծ ադամանդով) էլ պէտք է շատանան։

Ճշմարիտ է Գլադստոնը եւրոպական ազգերի կեանքին նոր ընթացք չէ տուել, նրանով մի նոր էպոխա չէ սկսւում Անգլիայի համար, նա չէ ունեցել Եւրոպայի քաղաքական կեանքի վրայ մի որևէ նշանաւոր ներգործութիւն և ոչ էլ կարող է, այսպէս ասած, քաղաքական կեանքի էպոպէի հերոսի տեղ բռնել, ինչպէս Բիսմարկը, բայց նա՝ իբրև նշանաւոր պետական մարդ՝ մեծ ծառայութիւններ է մատուցել իւր ազգին։

Իբրև երեւելի ֆինանսիստ, իբրև բազմակողմանի կրթուած, զարգացած քաղաքագէտ, իբրև փառաւոր ճարտասան, նոր ժամանակի Ոսկէբերան և պարլամենտական նշանաւոր գործիչ արժանի է, անտարակոյս, նոյն հռչակին, որ կապուած է նրա անուան հետ. բայց ամենից աւելի նշանաւոր էր Գլադստոնը նրանով, որ նա մարդ էր, բարի ազնիւ նշանակութեամբ մարդ և բարեկիրթ ժէնտելմէն։

Հանգուցեալ Գլադստոնի նշանաւոր հակառակորդը իբրև պահպանողական կուսակցութեան պարագլուխ և Անգլիայի այժմեան կառավարութեան ղեկավար՝ մարքիզ Սոլսբըրին լորդերի ժողովում առաջարկում է Գլադստոնի յուղարկաւորութիւնը կատարել պետութեան ծախքով և այդ առթիւ Գլադստոնի յիշատակին նրա խօսած ճառը մեծ տպաւորութիւն է թողնում իբրև ճարտասանական երևելի հիւսուածք և այն համակրելի մտքերի համար, որ Սոլսբըրին իւր ճառի մէջ յայտնում է հանգուցեալի յիշատակին։

Չենք տարակուսում, որ Գլադստոնը եթէ կենդանի լինէր նոյն հանգամանքում, նոյն արդարամտութեամբ և ազնւութեամբ կվերաբերուէր դէպի Սոլսբըրիի յիշատակը։

Անգլիան հէնց նրանով է քաղաքակրթուած, որ մտքի ազատութիւնը ամենից բարձր բարիքն է համարում։ Հանգուցեալ Գլադստոնը և թէ այժմս ապրող Սոլսբըրին որ կուսակցութեան էլ որ պատկանում լինէին, ինչ համոզմունքի էլ որ լինէին, մտքի ազատութեան՝ այսինքն ազատամտութեան ներկայացուցիչներ են եղել և կլինին։

Առողջ միտքը անպայման կըյարգէ և պիտի յարգէ դիմացինի համոզմունքը։ Հիւանդ միտքը, նախապաշարմունքներով կաշկանդուած, թէկուզ ազատամիտ և այլ այդպիսի մեծագոչ բառերով կաշկանդուած ուղեղը, ուրիշ մարդկանց տարբեր համոզմունքները չյարգող, թշնամանող մարդը զուրկ է մտքի ազատութիւնից, զուրկ է և առողջ դատելու կարողութիւնից։

Մարդկութեան յառաջադիմութեան ղեկավարները՝ առողջ միտքն ու առողջ դատողութիւնն են։

Մեծ մարդիկ նրա համար չեն մեծ, որ այս կամ այն անունն են կրում, այս կամ այն կուսակցութեանն են պատկանում. մեծ մարդիկ մեծ են իրենց մտքի մեծութեամբ, ուրոյնութեամբ, իրենց մտքի և դատողութեան առողջութեամբ և մարդկութեան ու իրենց հայրենիքին մատուցած օգտաւէտ և մեծ ծառայութեամբ։ Բուն մեծ մարդիկ մահից յետոյ էլ ծառայում են իրենց հայրենիքին, իբրև առողջ մտքի և առողջ դատողութեան օրինակներ։

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Մայիսի 14-ին, Նոցին Կայսերական Մեծութեանց թագադրութեան օրը, ամբողջ Թիֆլիսը առաւօտանից զարդարուած էր դրօշակներով։ Տօնի առթիւ մաղթանքներ տեղի ունեցան հայոց Վանքի աւագ եկեղեցում, ռուսաց Սիոնի մայր տաճարում և այլ դաւանութեանց աղօթատներում։ Ռուսաց զինուորական՝ Աղէքսանդր Նևսկու տաճարի բակում եկեղեցական զօրահանդէս տեղի ունեցաւ, ուր ներկայ էին բոլոր զինուորական բարձր աստիճանաւորներն ու զօրքերի գնդերն իրենց չքազգեստներով ու երաժշտական խմբերով։ Երեկոյեան հրավառութիւն կար Թիֆլիսի յայտնի փողոցներում։

—

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՃԻՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ
(Պատկեր)

—

I.

Դեկտեմբերի կիրակի օրերից մէկն էր։ Ճինական դատաւորները, տանուտէրը, գրագիրը և սրանցից միշտ անբաժան քեադխուդա Աթինը գեռ վաղ առաւօտից հաւաքուել էին գիւղի ուսումնարանի շինութիւնը, որը ծառայում էր նաև դատարանի տեղ։

Նրանց գալուց բաւական էր անցել, բայց գիւղացիներից ոչ ոք չէր երևում, որովհետև գեռ կանուխ էր և ցուրտ։

—Ա՞յ ադէք, դուք բոլի մինդ էլա կարտ չէք տալիլ, բա ես գլուխս ըլիմ էս սուդիա, ու օրն էս չախը անարադ խմիլ գողացնեմ,—Աղլահ զեօթուրո՞ւր (Աստուած կըկերցնի), —այս խօսքերով ընդհատեց լռութիւնը քեադխուդա Աթինը։

—Ի՞նչ անենք, քեադխուդա Արութին, խու գիտես որ մենք հալա խոմ ենք. համա դուն հին մարդ ես, համ էլ գիւղի քեադխուդա, դայդինին լաւ գիտես, ասվորցրու, մենք էլ անենք։

—Բու զեօզըմ ուստա (այս աչքիս վրայ), հալա էն անցկենոյ կիրակի օրն էր, որ Մանվէլանց որբըվերին, իր աղի կանիցը բռնած՝ կանցալարի դուռը եսբի մէջ կանգնած, ձեռ ճամփէն էր պահում. ասի՝ մնչի Սառան, ըսաի ինչ ես չինում, թէ՝ «Բա, ախպէր ջան, էն նալբանդանց Մխիթար շան աղէն, երէկ չէմբս կտրած, ուշունց տալէն ինձ խայտառակ արաւ սաղ գիւղի մէջին, գինեմ ոչ մանին ինչ ա։ Սածու խաթեր, մի պառիժ արէք, որ էլ համարձակուի ոչ։ Տեսնում ա որ մի անտէր կնիկարմատ եմ, ոչ վախում ա, ոչ ամաչում»։

Ես էլ ումուդ տուի, ասի գլուխն կասեմ նրա աչքը կըհանի։ Հմիկ գըրին գրկեցէք թող Մխիթարին կանչի ու մի լաւ սատկեցէք, ես էլ իմ դայգի մէջ կընկնեմ, բանը կըսարքեմ։

Այդպէս էլ եղաւ. շուտով Մխիթարը դատարան մտաւ գզիր Մակարի առաջնորդութեամբ։

—Ադա Մխիթար, էն Մանվէլանց որբըվերուն խի ես ուշունց տուել, որ խեղճը լաց ըլելով դանգատ էր եկել։

—Գլուխն ջան, բա նա խի ա պուճուր ախպօրս ծեծում։

—Սուս, ախմախ, ինչ կուղէ լի, կնիկարմատին ուշունց տալու իրաւունք չըկայ։ Մակար, տար տուն պցի սրան (բանտարկիր)։

Մինչ գզիրը Մխիթարի թևից բռնած դուրս էր քարշում նրան դէպի նախասենեակը, քեադխուդա Աթին էլ հետևեց նրանց և նախասենեակում գզրի ձեռքից Մխիթարին իբրև թէ զօրով խլելով, վերջինիս յորդորեց, որ գնայ արագ և փոքր ինչ էլ «նհար» անելու բան բերի։

Շատ չանցած, Մխիթարը գլուխը կորցրած, բերի տակին ծիծաղելով վերադարձաւ և սեղանի վրայ դրեց մի կեղտոտ թաշկինակում կապած բոխ ու հաց և մի մեծ շիշ էլ օղի։

—Քեադխուդա Արութին, էս քու բաներն ա հա՛,—միաբերան ասացին տանուտէրն ու դատաւորները, իրենց խիստ հեղացած ձեւացնելով։

—Բան չկայ, գլուխն ջան, սուդիէք ջան, ջահէլ ա, սխալուել ա, էլ անիլ չի. բու աղ սախկալըմա բաղըշլէյին (այս սպիտակ մօրուքիս խնայեցէք)։

Եւ Մխիթարին ազատ թողնեցաւ։

Նախաճաշիկը վերջացնելուց յետոյ, Աթին ու տանուտէրը միմեանց նշանացի հասկացնելով, առանձնացան միւս սենեակը։

—Մուկուչ քեօխվա, մի լաւ կթի կով եմ գտել, Մանվէլանց որբըվերու վրայ խօսայինք՝ միստ ընկաւ։

—Ո՞վ ա, քեադխուդա Արութին։

—Թազա Մկրտիչը (նախկին մահմեդական, որը հայադաւանութիւն է ընդունած) ասում ա՝ Մանվէլանց որբըվերուն ինձ տուէք, տասը թուման կըտամ։

Ըժու որ որբըվերին մարդ չի անում։

—Վա՛յէ, քու տունն Աստած չինի, նրան մոլիկ տուողն ո՞վ ա. տասը թումանը կառնենք ու հրէն տէր-Սարգիսն ընդի չի, էդ թասը բանի խաթեր երկու շահին ձեռին դաշանք ա անում, մի երկու թուման իրան կըտանք՝ կըպսակի։

—Բանը պսակիլը չի, ախըր ասում են որբըվերին լաց ա ըլում, իրեն սպանեմ ու մարդ չի ուզում,—ասում ա «ես ո՛նց իմ քօփէկոան (փոքրիկներին) չոլն անեմ. համ էլ, ասում ա, ուզեմ ուզեմ, էն էլ քափակ թուրքին ուզե՞մ, որ անենքիս ջանս զարզանդըւում ա»։

—Մուկուչ քեօխվա, էդ խիլքավը դուն հաց չես ուտիլ։ Տօ՛, նրա կամքուն մ՛։ Տեղը կնեղեմ, խարջը կուզեմ, կասեմ կոռ ու բէգեառ քաշի, վարելահողերը առիցը կըխլեմ, կըտամ Թազա Մկրտչին. եասառւլ, դազախ եկած վախտը, կըտանեմ նրա տանը կըտամ։ Ինքը մենակ կնիկ՝ էնա կըգզուի ու թուրքի չէ, որ չան էլ տանք՝ կուղի, էլի։

—Դէ լա՛ւ, լա՛ւ, քեադխուդա Արութին, դափիլ սուդիէքը կիմանան, էնա գլուխ կըբերենք. էլ խօսալ չի ուզիլ։

II.

Տանուտէրն ու Աթինը նոր էին վերադարձել դատարան, որ ներս մտաւ Բիթինկանց Սարոն. ձեռքին բռնած կէս թերթ գրելու թուղթ և «բարի օր» ասելուց յետոյ աւելացրեց.

—Գլուխն ջան, ախպէրս քաղկիցը գրել ա բիլէթ ա, ուզել, խնդրում եմ, որ բիլէթ տաք։

—Ըժու նրա փայ խարջը թամամ տուել ես, որ բիլէթ ես ուզում։

Հրաման քի, գլուխն ջան, ո՛նց չեմ տուել։

—Դիգոլ, հալա դաւթարին մտիկ տու, տես Սարոն խարջը թամամ տուել ա՛։

Մօտ օրերս հանքային ջրերն են այցելել երկու երիտասարդ գերմանացի գիտնական — դկ. Zehmann և դկ. Balqk, որոնք Բեռլինի գիտութեանց ճեմարանի կողմից ճանապարհորդելու են հին Հայաստան և Պարսկաստան՝ բևեռագիր արձանագրութիւնները ուսումնասիրելու:

—

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը իր վերջին նիստում փողոցները էլէքտրականութեամբ լուսաւորելու պայմանների նախագիծը կազմելով այդ գործը մի առանձին ընկերութեան պէտք է յանձնէ, որը հետզհետէ պիտի ունենայ 10,000 էլէքտրական կանթեղ. բայց ընկերութիւնը պարտաւորւում է հէնց սկզբից գործածել 6000 կանթեղ և էլի 100 աղեղնաձև լամպեր: Էլէքտրականութեան կենդրոնական կայարան ընտրուած է Կուր գետի ափին՝ ջրաղացների տեղում: Կայարանի հիմնարկութիւնը երկու տարի է տևելու:

—

Երկրագործութեան մինիստրութեան Կովկասի լիազօրի կարգադրութեան համաձայն, գիւղատնտես Ղանդուրալեանը երևանեան նահանգում կվինոա կոչուած հացահատիկի աճեցնելու փորձեր է կատարելու: Այս հացահատիկի մշակութիւնը եթէ Կովկասում յաջողութիւն ունենայ, այն ժամանակ մեր երկրի անտեսական դրութիւնը բաւականին կը բարձրանայ:

—

Ի. Ի. Ռատերի աշակերտ երիտասարդ տենոր Ս. Բարխուդարեանը, որ իր ձայնը կատարելագործելու համար գնալու է Իտալիա, երեքշաբթի, մայիսի 19-ին, Մոնտի-Բրոնների, Նեյլդովայի, Տիգրանեանի, բարիտոն Կրիվչէնի և այլոց մասնակցութեամբ իր օգտին տալու է մի կոնցերտ վրաց ազն. թատրոնում:

—

Դաղստանի գաւառում երևցած մարախը ոչնչացնելու համար 2500 ր. փոխառութիւն է տրուած: Միջոցներ են ձեռք առնուած նաև դաշտային մկները ոչնչացնելու համար:

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԵՆ

ԲԱՑՐԱԽՏԱՐԻՑ (Զորագեալի գաւառ).— Գարնանացանը բոլորովին վերջացած է. անձրևային եղանակներ է անում արևմտեան Շիրակում, օդը դեռ ցուրտ է: Տաւարն ազատուել է ձմրան կերակուրից և նեղութիւնից. շատ տեղերում գիւղացիք դուրս են եկել ամարանոց (եայլայ): Սրանից մի 10 օր առաջ չքաւոր գաղթականներին ալիւր բաժանուեց. մնացած գաղթականներն աշխատում են երկաթուղու ճանապարհի վրայ: Նոր գաղթականներ են գալիս Տաճկաստանից, որոնք շատ վատ են նկարագրում հայերի դրութիւնը:

—

ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻՑ. — Փամբակի անտառները դեռ ևս չկանաչած՝ աւազակները սկսեցին դուրս գալ իրենց ձմեռուայ որջերից: Մայիսի 4-ին նրանք յայտնւում են Սպիտակ գիւղի մօտ. Համամլուի պաստային չափարները իմանալով նրանց այդտեղ լինելը, գնում են և ընդհարւում աւազակների հետ, այդ ժամանակ աւազակները չափարների մեկի ձին սպանում են. մութը վրայ հասնելով թողնում, փախչում են դէպի Աֆանդի գիւղի կողմը: Տեղւոյս պրիստաւն այդ իմանալով՝ վերցնում է մօտ քսան չափար ու ռուս կազակ և շտապում է աւազակների յետևից և մայիսի 5-ին պատահում է նրանց Աֆանդի գիւղի մօտ: Պրիստաւն այդտեղ իր մարդկանց բաժանում է երկու մասի, չափարներն իրենց գլխաւորի հետ գնում են մի կողմի վրայ, իսկ պրիստաւը կազակներով— միւս կողմի վրայ: Աւազակները աւելի շուտ տեսնում են չափարներին և նրանց հետ կռուի են բռնւում, որի ժամանակ չափարներից մէկին իր ձիու հետ սպանում են, սպանուածը թուրք է լինում:

Աւազակներն սպառնել են, թէ Սաբալու, Ղուլալի թուրք գիւղերը պէտք է աւերակ դարձնեն:

—

ՂԱՄԱՐԼՈՒԻՑ.—Մայիսի 2-ին Երևանի նահանգական դատարանում քննւում էր տեղիս III մասի պրիստաւ Շմիդլինգի և Աղբաշ գիւղի տէր Արիստակէս Տէր-Դաւթեանի հետաքրքիր գործը. անցեալ 1897 թ. օգոստոսի 30-ին Ղամարլուում պ. Շմեդլինգի տանանի մէջ պատահած դէպքի մասին, որտեղ տէր Արիստակէսը պ. Շմիդլինգին պաշտօնակատարութեան ժամանակ անպատուել էր անվայել խօսքերով: Երկու կողմից վկաների թիւը հասնում էր իննի, որոնցից մէկը քննութեան տակ լինելով՝ ցուցմունքներ տւաւ միայն 8-ից: Քննութիւնը տևեց օրուայ ժամը 11-ից մինչև 1-ը: Նահանգական դատարանը վկաներից երկար հարց ու փորձ անելուց յետոյ, վճռեց տէր Արիստակէսին ենթարկել 15 օր բանտարկութեան կամ 50 րուբլի տուգանքի:

—

ԲԱԼԱԽԱՆՈՒՑ.—Այստեղ հետևեալ ցաւալի դէպքը պատահեց.—Մի հայ բանուոր, նաւթահորի բերանին աշխատելիս յանկարծակի ընկնում է հորը: Բանուորներից մէկը նկատում է, բայց երկիւղից կառավարչին չէ յայտնում: Այնուամենայնիւ բանը իմացւում է: Կարթ են ձգում և հանում նաւթահեղձի նախ գլուխը, ապա սիրտն ու թոքերը:

—

ԿԱՐՄԻՐ-ԱՂԲԻՒՐԻՑ.—Ամբողջ Զանգադնում խոտի և գարնանի պակասութիւն շատ կայ, որի համար գիւղացիները մեծ նեղութիւնների մէջ են:

—Մայիսի 10-ին սաստիկ յորդացաւ Թովուզ գիւղի գետը և ահագին վնասներ տուեց ափերի մօտ գտնուող այգիներին:

Կ. ՊՈԼՍԻ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

—

Գաղթականներու վերադարձը դիւրացնելու համար Տիկին Թագւոր բաշա 100 անգլ. ոսկիի նուէր մը ըրած է Աղէքսանդրիայի Թաղ. Խորհրդին:

—Իւթիւճեան Տ. Գէորգ Ծ. վարդապետը՝ որ այժմ Բարիզ կը գտնուի, ամենայն հայոց Ս. Հայրապետին կողմէ հրաւիրուած է Էջմիածին երթալ, ուր պիտի ստանայ եպիսկոպոսական աստիճան:

—Քղիի ազգայիններէն ոմանք կայսերական կառավարութենէն թոյլտուութիւն խնդրեր են Կ.Պոլիս և ուրիշ տեղեր երթալով իրենց գործերով զբաղելու, և իրենց և ապրուստը հայթայթելու: Այս խնդիրը ընդունելով Բ. Դրնէն գրուեր է Էրզրումի կուսակալութեան գործադրուելու համար:

—Արուեստագէտ մ'ալ կորսնց ազգը որ արդարև մեծ համբաւ մը չինած էր, Պետրոս Սրապեան, որ 9 ապրիլի մեռաւ Սոֆիայի մէջ 67 տարեկան հասակին մէջ: Իր անունը երբեմն մեծ հռչակ ունէր Պոլսոյ ընկերական շրջանակներուն մէջ, իր վրձինին արդիւնքն է «Մշեցի աղջիկը» իւղանկարը: Վերջերս կանչուած էր Էջմիածինէն ուր գծագրեց կարգ մը կրօնական պատկերներ, 1—2 տարի առաջ ալ գաղթած էր Պուլկարիա՝ ուր կը մեռնի՝ ամեն Հայ արուեստագէտի՛ պէս՝ աղքատիկ վիճակի մէջ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

I.

Մեծ. պ. Խմբագիր,

«Նոր-Դար»-ի № 79-ի մէջ «Կրթուած անկիրթներ» յօդուածիս առթիւ հարկ եմ համարում անել հետևեալը.

Ընդհանուր դիտողութիւնից յետոյ խօսքս մասնաւորելով մի ճեմարանատարի վրայ գրել էի, որ նա զանազան անպատուաբեր միջոցների է դիմել քահանայանալու համար և այլն, և այդ բոլորի վերայ հիմնուած վիրաւորական խիստ խօսքեր էի ուղղել առանձնապէս յիշեալ պարոնի և ուրիշների հասցէին: Սակայն ընկերական մի փոքրիկ շրջանում և մի քանի մօտաւոր անձերի տուած տեղեկութիւններից երևաց, որ տարաբաբար ինձ միանգամայն սխալմունքի մէջ են ձգել մի քանի բարեկամ անձնաւորութիւններ, որոնց լիովին հաւատ էի ընծայել և նրանց տուած տեղեկութիւնների վրայ հիւսել իմ յօդուածը, ուստի, զրպարտութիւնը ճշմարտի տեղ ընդունելով…

Այժմ ի մօտոյ ծանօթանալով հանգամանքներին, բարոյական պարտք եմ համարում հրապարակօրէն (քանի որ հրապարակօրէն էլ վիրաւորել եմ) յետ առնել այն վիրաւորական խիստ և կծու խօսքերը, որ ես հասցրել եմ անհարկածս ճեմարանատարին և ուրիշներին, քանի որ, ինչպէս ասացի, այդտեսակ բան ամենևին չի եղել, այլ ինձ յետին մաքերով սխալեցրել են, գիտնալով հանդերձ, որ ես այդ բանը անշուշտ լրագրութեան կյանձնեմ: Իսկ թէ այդ ո՛րքան ներելի է, դա թո՛ղ ընթերցողը դատի…

Յիշեալ ճեմարանատարը ոչ դիմել է, և ոչ էլ ընդունակ է դիմելու այն միջոցներին, որ յիշատակուած էին յօդուածիս մէջ, ուստի պարզ է, որ ինձ սխալեցրել են և այն էլ՝ որ պախարակելին է, յետին նպատակներով… Եւ ահա, ես այդ սխալը խոստովանում եմ հրապարակօրէն, միևնոյն ժամանակ, ի հարկէ, ես չեմ ժխտում յօդուածիս ընդհանուր կողմը, որտեղ ես պաշտպանել եմ մի սրբազան, իմ կարծիքով, ամենքին սիրելի մի սկզբունք, այն է՝ որ կրթութիւն բառը չպէտք է հարստահարել…

Յարգոյ խմբագիր, բարեհաճեցէք, խընդրեմ, յանուն արդարութեան տպագրել պատուական թերթիդ մէջ այս երկտողս, կանխապէս ներողութիւն խնդրելով իմ դիւրահաւատութեանս համար, որով այսպէս թէ այնպէս սխալուած եմ եղել զգացմունքներ վիրաւորել *):

Ընդունեցէք…

Ն. Ս. Տէր-Մանուէլեան.

Բագու, 13 մայիսի.

II

Մեծապատիւ պ. Խմբագիր,

Մերվի գործակատարներն իրենց տոկուն աշխատութեան և արդարացի պահանջման շնորհիւ յաղթութեան մըրցանակը տարան կիրակնօրեայ ազատութիւնը ձեռք բերելով, բայց մրցեօք կարողացան երկար վայելել այդ հանգստութեան արդիւնքը: Գործակատարները, յափշտակուած իրենց յաղթութիւնից, շուտափոյթ հեռագրել էին «Նոր-Դար»-ին, բայց ձեռք բերած հանգստութիւնը նրանք վայելեցին մի կիրակի, ապրիլ ամսի 26-ին, որ պաշտօնապէս խանութները փակուեցան: Հետևեալ օրը վաճառականներից ոմանք խնդիրք տուին տեղիս գաւառապետին մօտաւորապէս հետևեալ բովանդակութեամբ. «Թէև մեր գործակատարները խնդիրք են տուել կիրակի օրերը խանութները փակելու և իրենց հանգիստ ժամեր տալ եկեղեցի յաճախելու և ընթերցանութեամբ պարապելու, բայց ընդհակառակը երեկ, ապրիլի 26-ին, կիրակի օրը, մեր գործակատարներից ո՛չ մէկը եկեղեցի չի յաճախել. այդ կարող է վկայել մեր ծխական քահանան: Բացի այդ, մեր գործակատարների մէջ չկան հասակ առած, կրթուած և ազատ ժամերից օգտուող գործակատարներ»:

Այս խնդրագրի առթիւ պիտի ասեմ նախ, որ ապրիլի 26-ին, առանց բացառութեան, բոլոր գործակատարներն ժողովուած էին եկեղեցու դրանը, բայց դժբաղդաբար այդ օրը ժամասացութիւն չի եղել քահանայի բացակայութեան պատճառով: Իսկ թէ ինչ տեսակ վկայութիւն պիտի տայ քահանան, այդ հետաքրքիր է ամեն մէկիս համար: Երկրորդ՝ ճշմարիտ է, Մերվի գործակատարների մէջ չկան համալսարանականներ, բայց կան սեմինարիստներ, այսինքն Ներսիսեան դպրոցի երրորդ-չորրորդ դասարանից դուրս եկածներ, իսկ Շուշուայ սեմինարիայից աւարտած և Թերուս դուրս եկածներ. կան և երկսեռ ծխական դպրոց աւարտողներ: Պէտք է ասեմ նաև, որ «խաղէյիններին» մէջ գիր իմացողները համաձայն են գործակատարների հետ և ամենայն ջանք գործ են դնում կիրակի օրուայ հանգստութեան իրաւունքը ձեռք բերելու նրանց համար:

Անցեալ օրը գործակատարները դարձեալ մի նոր խնդրագիր ուղղեցին Ասխաբադ, երկրիս կառավարչին:

Ուրեմն պայքարն երկու կողմից է՝ «խաղէյինների» և գործակատարների: Ցանկանք, որ վերջիններս երկրորդ անգամ յաղթութիւն տանեն:

* *

Մերվ, 7 մայիսի.

*) Սխալը չխոստովանելն է ամօթ: «Նոր-Դար»-ի ուղղութեան հետևող և թերթին նուիրուած թղթակիցը պէտք է բարեխղճութեամբ վերաբերուի, անխտիր, դէպի բարեկամ, անծանօթ կամ թշնամի անձն և եթէ սխալուել է, մեղանչել է, հրապարակաւ ուղղէ իր սխալը. յամենայն դէպս մեր թղթակիցները պէտք է մէկին մեղադրելու դէպքում խիստ զգոյշ լինին, որպէս զի մեղք գործած չլինեն: Խմբ.

ՄԱՄՈՒԼԻ ՇՈՒՐՋԸ

Հայ որբերի խնամատարութիւնը Թիւրքիոյ հայոց հասարակական եթէ ոչ ամենաառաջին, գէթ առաջին գործերից մէկն է ներկայումս: Գրեթէ ամեն տեղ որբանոցներ են բացուած, ուր հաստա-

---

Դրագիր Գիգոլը չինական դատարանի վճռագիրը թերթելով, գտաւ որ իբրև թէ Սարոյի վրայ մի բուշուխ մնում է խարջից:

—Աստո՛ծ, երկինք, Գլաւին ջան, թամամ տուել եմ. բալքի դաբուղնին (հարկահաւաքները) նամարդութիւն են արել, գիտեմ ոչ:

—Ո՞նց կլի Սա՛րո, աշխարհը խու հալա-հալա չի. չէ՛մ հասարով ա, Ղուզի ջան, դաւթարը խու սուտ չի խօսալ: Թէ ուզես ոչ, սուզիա-Գլանին ղանչաք արա, որ հմիկ բիլեթը տան ու պարտքդ ըժու տանուն:

—Լաւ ես ասում, քեա՛նդխուդա ջան: Դէ դուք էլ էք գեղցի, խու գիտէք, որ էս ձմեռ ժամանակը գեղցու ձեռին փարա չի 'լել: Բիլեթը տուէք, ըժու իմ պարտքը կըտամ, ինչ պտեմ տալ,—յակամայից յօժարեցաւ Սարոն:

—Գլա՛ւին, ես Սարոյի տեղակ դամուն (երաշխաւոր) եմ ըլում, որ նա իր խարջի դափկէն (недоимка—պարտքի) մին էլ խարջը հաւաքելիս կըտայ—միայն հմի խնդրում եմ, որ մարդի բիլեթը տաք:

—Լաւ ես ասում, քեա՛նդխուդա Արութի՛ն, համա փեշաքը ընշո՞վ թաց անենք. առանց թաց անելու թուղթը փեշաւոր չի:

Ինչպէս բոլոր գիւղացիք, նմանապէս և Սարոն լաւ էր հասկանում այս խօսքերի իմաստը. ուստի թուղթը գրագրին տալով, ինքը գնաց «թաց անելիք» բերելու: Նրան հետևեց Աթին և դուրսն ասաց, որ օղի չբերի, այլ մի կէս թունգի լաւ գինի բերի:

Սարոն չկարողացաւ գինի ճարել, որովհետև ձեռքին կոպէկ չունէր. գիւղի կրպակներում նրան ապառիկ չտուեցին, իսկ տներում էլ գինի չկար, ուստի մի փոքրիկ շիշով օղի բերեց: Սակայն օղին չընդունեցին, յետ դարձրին:

Վերջապէս թքով էր թէ մրով, գինին ստացուեց, անցաթուղթը գրուեց, կընքուեց, բայց Սարոյին չյանձնուեց:

—Սա՛րիբէգ,—ասաց գրագիր Գիգոլը, անցաթուղթը իր գրպանը դնելով,— իրիկունը կըգաս մեր տուն և բիլեթդ կըստանաս:

—Ի՞նչ չես հմի տալի որ:

—Բա՛ իմ ջափահակը՞ (վարձատրութիւնը):

—Ջափահակը ո՛րն ա:

—Էնա որ նշանածիդ կասես, մի լաւ չաղ հաւ կըբերի, կըբերես մեր տուն ու բիլեթդ կըստանաս:

—Տ՛րբացու Գիգոլ, համ տարէնը եսուն թուման հախ ես առնում էս գեղցը, հացի փող չես տալի, փէշաի փող չես տալի, համ էլ երկու ջերգա գիր գրելու հմար մի հաւ ես ուզո՛ւմ:

—Ա՛դա, ինչ ես բլմարի պէս գլխիցդ դուրս տալի. հախը որ առնում ա, էն վճիռները գրելու մասին ա. քու հօրը ինչ ա պարտական պիրը, որ միւֆտա գրի,—գրագրի փոխարէն պատասխանեց Աթին:

Սարոն ուզեց ինչ որ ասի, բայց խօսելու տեղ չմնաց… ու դատարկաձեռն դուրս գնաց:

III.

—Տղէ՛րք, ես ոնց որ տեսնում եմ էսօր կարալ չպտենք ձեռներուս մի կարգին տաքացնել, չեմ ծառի-պառի դանգատւորնի են գալի:

—Քէփդ քեօք պահի, քեա՛նդխուդա Արութին, պէտս զամաթի երաղ եմ տեսել, էսօր անպատճառ մի բան կլի,— այնպիսի վճռական եղանակով պատասխանեց տանուտէրը, որ կարծես հաստատապէս մի բանից տեղեկութիւն ունէր:

Այնուհետև գիւղացիք երկար սպասել չտուեցին դատաւորներին. մէկը միւսի ետևից ներս գալով, լցրին ուսումնարանի շինութիւնը:

Նրանցից, որոնք աշակերտական նըստարանների վրայ շարուած, որոնք յատակի վրայ ծալապատիկ նստած, որոնք էլ կանգնած իրենց դանգատներն էին ասում: Իսկ դատաւորները մի առանձին սեղանի շուրջը բոլորած, գիւղացիների դանգատները, ցուցմունքներն ու բացատրութիւնները լսելուց յետոյ առանձնանում էին ուսուցչի սենեակը՝ խորհուրդ կայացնելու. ապա դուրս գալով, գրագրին վճիռների գրելն էին թելադրում:

Ամենավերջին դանգատաւորը Ասրոնց Կարապետն էր:

Սա, միջին տարիքով մի միջահասակ մարդ էր. նրա չալած բեղերը ծխախոտից՝ հինայի գոյն էին ստացել: Գլուխը փաթաթած ունէր մի փալասի կտորով, որի ինչ գոյն լինելն անկարելի էր որոշել. մեւկլադոյն դէմքի վրայ երևում էին արեան հետքեր: Հալի չուխան կարծես դզգզած լինէր. բաճկոնանման մի բան կար հագին, որի քղանցները էին միայն երևում փորի վրայ թառ տուած. իսկ չալիկ՝ Աստուած տար. նրա թաւուտ մերկ կուրծքը դարևոր կաղնու գոյն էր ստացած:

Ներս մտնելով, կանգ առաւ նա դատաւորների առաջ վիզը ծռած, ինչպէս ինքը ողորմելիութիւնը. նկատելի էր որ աշխատում էր խօսել, բայց բերանը բաց չէր լինում:

—Հը՛, դէ ա՛սա, էլ ինչ ես մնջի պէս կանգնել,—գոչեց դատաւորներից մէկը:

Բայց Կարապետի բերանից խօսք դուրս գալու փոխարէն, աչքերից արտասուքի կաթիլներ գլորուեցին այտերի վրայով:

Անտարբեր ամբոխն բուռն ծիծաղով ծաղրեց: «Տնա՛շէն, հէնց լաց ա ըլում, ոնց որ որդուն ապաքին մորթած ըլեն» —միաժամանակ լսուեցան մի քանի ձայներ ամբոխի միջից:

—Տօ, ձեր տունն Աստուած չինի, բա որդուս մորթել չեն ինչ ա. էն Ասծու կրակի եկած Քոչին, էն գողը, էն մարդասպանը, դեռ հիրու ամառ հարսիս գիքը (արծաթեայ զարդեր) գողացաւ, մարուեց. էս սաղ ձմեռն էլ ոչխարներիս տակովն կարեց. ալայ-մալայ քամին ունէի, վեցը լափեց, տունս քանդեց. անջաղ մէկէլ օրը մի լաւ ոչխարս մորթե-

րակական բարեգործութեան շնորհիւ խնամք է տարւում թրքական սրի զոհերի որբացած զաւակներին։ Այդպիսի մի որբանոցի նկարագիրը կարդում ենք Կ. Պոլսի «Մասիս» լրագրում։ Խօսքը վերաբերւում է Իզմիրի որբանոցին։

Անցեալ տարի, երբ Պատրիարքարանը, առաջնորդները և լրագրները բարձրաձայն կոչում էին անում հայ ժողովրդի խղճին ու գթասիրութեան խնամելու հայ որբերին, Իզմիրը առաջինն եղաւ, որ գործնականապէս պատասխանեց այդ կոչերին։ Եւ արդարև 1897 թ. մարտի 30-ին Իզմիրում հաստատուեց մի ընկերութիւն *Ներսէսեան Որբասիրաց Ընկերութիւն* անունով, գործունեայ և եռանդուն երիտասարդներից, որոնք անմիջապէս դիմեցին իզմիրցիների գթասիրութեան, հանգանակութեան ձեռնարկեցին ու քիչ ժամանակից յետոյ մի կլորիկ գումար ունեցան իրենց տրամադրութեան տակ։ Կազմեցին երկու ժողով՝ ընդհանուր ժողովի անդամների թիւը մինչև 50 պիտի հանէր ըստ ներքին կանոնադրութեան՝ բայց հազիւ 34-ի հասաւ։ Ընդհանուր ժողովը ունի մի ատենապետ ու մի ատենադպիր։ Գործադիր ժողովը՝ որ բաղկացած էր 9 անդամներից, ընտրւում է ընդհանուր ժողովի կողմից քուէարկութեամբ՝ երկու տարի պայմանաժամով։ Այս ժողովն է, որ հոգում է որբանոցի բոլոր պէտքերը՝ կատարում է դրամական ամէն գործողութիւն ու երեք ամիսը մի անգամ հաշիւ է տալիս ընդհանուր ժողովին։

Երբ ընդհ. ժողովը իր վերջին կազմակերպութիւնն առաւ, անմիջապէս մի կանոնագիր պատրաստեց ներկայացնելու այն ժամանակուան Քաղ. Ժողովին, որ փոփոխութիւններով վաւերացրեց։

Նոր եռանդով մը շարունակեցին այնուհետև իրենց գործունէութիւնը ու օգոստոսի մէջ վարձեցին գեղեցիկ շէնք մը ու սկսան պատրաստել Որբանոցը։ Ամէն բան պատրաստ էր քանի մը օրէն, բայց որբերը բերել տալու դժուարութիւնները կարծես սկսան վհատեցնել զանոնք։ Եւ վերջապէս անակընկալ մը. Տիարպէքիրէն 19 մանչ որբեր Պոլիս կը մեկնին. ու կ'իմացուի հոս թէ նաւու մը մէջ որբեր կան. կ'առնուին անոնք նաւէն, ու կը փոխադրուին Որբանոց։ Հետզհետէ ասոնց վրայ կ'աւելնան նաև ուրիշներ՝ և այսօր անոնց թիւը երեսունվեցի կը հասնի։ Վեց տարեկանէն մինչև տասնըհինգ տարեկան կայտառ, քաջառողջ են ամէնքն ալ Ազգ. վարժարանը կը յաճախեն։ Գործադիր ժողովը իրեն գործակից ընտրած է խընամակալուհիներու խումբ մը, և անոնց յանձնած է Որբանոցի ներքին մաքրութիւնը, հագուստներու և կերակուրներու հոգը ու կարգադրութիւնները։ Արդարութիւնը պարտք կը դնէ մեր վրայ մեր հրապարակային հիացումը յայտնելու այդ ազնիւ տիկիններուն, որոնք անխոնջ կերպով կ'աշխատին այդ հաստատութեան համար. և այսօր Որբանոցը իր մաքրութեամբ ու կանոնաւորութեամբ ամէն այցելուներու գոհունակութիւն կը պատճառէ։

Ներքին աշխատութիւնները իրենց մէջ բաժանելով՝ ամէն օր գրեթէ կ'աշխատին հոն այդ ազնիւ տիկինները՝ և զարմանք կը պատճառէ երբ կը լսեմ թէ այնպիսի տիկիններ որոնք իրենց տուներուն մէջ մէյմէկ «տամ դը սալոն»-ներ են, հոն կերթան ու իրենց ժամանակը կ'անցընեն այն մանուկներու գլուխները լուալով, սանտրելով, ճերմակեղէնները փոխելով, կերակուրի հոգը քաշելով և վերջապէս այնպիսի աշխատութիւններ, որ թերևս անոնցմէ շատերը իրենց տանը մէջ իսկ երբէք չեն ըրած։

Որբանոցի սնունդը խիստ գոհացուցիչ է, առաւօտները թէյ կուտան ձմեռը՝ և կաթ ամառը. կէսօրին մսեղէն կերակուր միշտ, և երեկոյները բանջարեղէն։ Չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը պահք կը բռնեն ինչպէս նաև բոլոր շաբաթական պահքերը։ Հագուստները խիստ վայելուչ և միաձև են։

Իզմիրի ժողովուրդը մեծ համակրանք է տածում դէպի այդ հաստատութիւնը և ամէն օր նուէրները, լինին ուտելիք կամ խմորեղէն, անպակաս են։

* * *

Չնայելով, որ Գլադստոնի օրերը հաշուած էին, և ամէնքը համոզուած էին, որ նա պիտի մեռնի, անուամենայնիւ նրա մահուան լուրը ցնցեց ամբողջ Անգլիային։ «Նով. Վր.»-ի թղթակիցն ասում է, որ «մեծ ծերունու» վերջին խօսքերն եղել են՝ «բարութիւն, բարութիւն, միմիայն բարութիւն»։ Նա մեռաւ խաղաղ։ Հանգուցեալի դէմքի վրայ դրոշմուած էր սրտի բարութեան և երջանիկ խաղաղութեան արտայայտութիւնը։ Գլադստոնի մահուան տեղեկութիւնն առնելուն պէս պարլամենտը դադարեցրեց նիստը։ Գլադստոնի ընտանիքը ցաւակցական հեռագրներ ստացաւ Մեծ Բրիտանիայի թագուհուց, բոլոր պրինցներից և բարձրաստիճան անձերից, ֆրանսիական հասարակապետութեան և Միացեալ Նահանգների նախագահներից։ Պալատական պարահանդէսները և ժողովները յետաձգուեցին։

Գլադստոնի մահուան առթիւ բոլոր երկրների մամուլը խիստ համակրական յօդուածներ է նուիրում հանգուցեալի յիշատակին. համակրական արտայայտութիւնը մեծ է և ռուսաց մամուլի մէջ։ Այսպէս մի լրագիր Գլադստոնին և նրա գործունէութիւնն Անգլիայի համար բարձր է դասում Նապոլէոնի և Բիսմարկի գործունէութիւնից, մոռանալով ամենից առաջ լոգիկայի այն հիմնական կանոնը, որով չափւում են միայն նման մեծութիւնները։ Մի ուրիշ լրագիր նրան իսկական քրիստոնէի տիպար է համարում, որի մահը մի պայծառ շող է արձակում մարդկանց քրիստոնէական աշխարհայեցողութեան վրայ։ Մի քանի լրագրներ էլ Գլադստոնի մահը կապում են Ռուսիայի հետ։ Այսպէս «Նովոստին» նկատում է, որ Ռուսիան յանձին Գլադստոնի կորցնում է իր հաւատարիմ բարեկամին այդ բառի ամենալաւ իմաստով։ «Մեծ ծերունին» կարողանում էր մեր հայրենիքի վրայ նայել անաչառ կերպով, առանց կուրանալու թշնամութեան կամ նախանձի ու կասկածի կրքերից։

«Պետ. Վեդ.» նոյնպէս յիշում է, որ 1852 թուին, երբ Գլադստոնը արքունի գանձարանի կանցլեր էր Էբերդինի մինիստրութեան մէջ, խիստ հակառակ էր, որ Անգլիան պատերազմ մղէր Ռուսիայի դէմ, չնայելով որ բարեկամ էր Պալմերստոնին. այդ պատճառով նա հրաժարական տուեց նախ քան Ղրիմի պատերազմը։

«Բիրժ. Վեդ.»-ն նկատում է, որ Գլադստոնը քաղաքական այժմեան աշխարհի «ամենագործնական իդէալիստն» էր։

Գլադստոնը, երբև ընտրողական ագիտատոր, երբև հրապարակախօս, երբև կուսակցութեան պարագլուխ և երբև մինիստր, աստիճանաբար գործող էր։

Մի անգամ միայն նա դաւաճանեց իր սովորական սիստեմին—անյապաղ ինքնավարութիւն պահանջելով Իրլանդիայի համար, և այդ փոփոխութիւնն էր պատճառը, որ թուլացաւ նրա քաղաքական հեղինակութիւնը մինչև անգամ իր համախոհների մեծ մասի աչքում։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇՈՒՇԻ, 9 մայիսի.—Հազիւ հազ Շուշին լուծել էր իր քաղաքագլխի հարցը ընտրելով պ. Գ. Մելիք-Շահնազարեանցին (Շուշու Բարեգ. Ընկ. անլեզու նախագահին)։ Բայց, ինչպէս լսում ենք, նահանգապետը չի հաստատել վերոյիշեալ պարոնին իր նոր պաշտօնի մէջ. ուրեմն նորից հրապարակ է եկնում նոր քաղաքագլխի ընտրութիւնը։

Այժմ հարց է բարձրանում թէ շուշեցիք ո՞ւմ պէտք է ընտրեն քաղաքագլուխ։ Ինչպէս ասում են, երբ աշուղների երգը բոլորովին վերջանում է, նէյնիմ նէյնիմն են ընկնում. հէնց այդպէս է և մեր քաղաքագլխի թեկնածուների թիւը։ Շուշին համարեա թէ յարմար քաղաքագլխի թեկնածու չունի և եթէ ունի էլ, նրանք իրաւունք չունին դառնալու. ուրեմն միայն մնում է, որ շուշեցիք ուրիշ քաղաքից փոխ առնեն իրենց քաղաքագլուխը։ Վա՜յ քեզ, քաղաք, հազար վա՜յ։

Մեր քաղաքում լուր է պտտւում, որ իբր թէ ուզում են քաղաքագլուխ ընտրել Հ. Առաքելեանին, որը քանի տարուայ ընթացքում այդ տեսակ պաշտօն է որոնել։ Կասկած չկայ մինչև անգամ, որ Շուշու քաղաքային խորհրդի անդամներից և ոչ մէկը չի ճանաչում Հ. Առաքելեանին և վերջապէս նրանց վրայ բարոյական պարտք կայ ընտրելու արժանաւորներին։ Ձեր շուրջը նայեցէք, մի լսէք թայֆայական խմբի անդամների և մարդկային մտքի դահիճների ու ցեցերի խորհուրդներին, որոնք ծուռումուռ և կեղտոտ ճանապարհներով ձեզ մոլորեցնում են և եթէ լսէք դրանց, իմացած եղէք, որ ընտրութեան հետևանքը կլինի այն, ինչպէս որ ունեցաւ Բարեգ. Ընկ. անլեզու նախագահի և անգրագէտ անդամների ընտրութիւնը. այլ գործեցէք ինքնուրոյն և ձեր սեպհական խելքով։ Չէ՞ որ քաղաքային վարչութիւնը մի հաստատութիւն է, ուր, ինչպէս և իւրաքանչիւր հաստատութեան մէջ, արտափայլում է ժողովրդի բարոյական վիճակը և այդ հաստատութիւնների յառաջադիմութիւն տուողները նրանց առաջնորդներն են, որոնք ամէն կերպ աշխատում են քաջալերել այն ամէնը՝ ինչ որ վերաբերում է ժողովրդի յառաջադիմութեան. արդ, եթէ առաջնորդները կոյր են, ինչպէս կարող է կոյրը կոյրի պակասութիւնը նկատել. չէ՞ որ մէկը պէտք է միւսից աւելի իմանայ, որ միւսի պակասութիւնը նկատի. իսկ երբ երկուսն էլ նոյն տգիտութեան մէջ են, ապա, խնդրեմ ասէք, ո՞րտեղից կարող է յառաջադիմութիւն երեւալ։

Բէկ.

Շուշի։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՍՊԱՆԻԱ-ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Պատերազմի վայրից խիստ սակաւ տեղեկութիւններ կան. ուրիշ կերպ չի էլ կարող լինել, որովհետև պատերազմը հրատարակելիս երկու կողմերն էլ դեռ պատրաստ չէին ուղղակի սկսելու պատերազմական գործողութիւնները։ «Times»-ն այն կարծիքն է յայտնում, թէ ոչ մի յոյս չկայ, որ պատերազմը շուտով վերջանայ։ Պատերազմը կըտևի առնուազը մի տարի։

Ամերիկայում քիչ դժուարութիւններ չի յարուցանում մամուլի և հեռագրի հաղորդած տեղեկութիւնները ցենզուրայի ենթարկելու խնդիրը։ Ծովային մինիստրութիւնը դիմել է լրագրներին նախազգուշացնելով, որ նրանք չտպագրեն այնպիսի տեղեկութիւններ, որոնցից թշնամին կարող է իմանալ պատերազմական նաւերի տեղափոխումները։ Նիւ-Եօրկի «Tribune» լրագիրը պատասխանում է, որ լրագրներն ամենևին պարտաւոր չեն պահելու կառավարչական կարգադրութիւնների գաղտնիքը, երբ ինքը կառավարութիւնը չի հոգում այդ գաղտնիքը պահելու «Գիւսսի»-ի արշաւախմբի մասին եղած կարգադրութիւնները, ուստի և այդ արշաւախումբը կատարեալ անաջողութիւն կրեց։

Ամերիկական լրագրների մեծ մասի կարծիքն այն է, որ գաղտնիք պիտի պահուի կառավարչական բարձր շրջաններում, որպէսզի թշնամին չիմանայ ամերիկայիների պատերազմական կարգադրութիւնները։ Այդքանն ըստ երևոյթին սկսում են հասկանալ Ուաշինգտոնում, ուր այս օրերս կոնգրեսի անդամներին ոչ մի հեռագիր չհաղորդուեց նաւատորմղի շարժման մասին։

Ծովակալ Սերվերի հրամանատարութեան տակ գտնուած սպանական նաւախումբը յաջողութեամբ հասաւ Սանտ-Եգո (Կուբայում). դրա հետևանքն առ այժմ այն եղաւ, որ Սանտ-Եագոյում կանգնած ամերիկական երկու նաւ իսկոյն փախան։

Դեռ պատերազմը չհրատարակուած, այն կարծիքն էր յայտնւում, թէ Սպանիայի համար ամենից աւելի շահաւէտ կլինի ամերիկացիներին շարունակ սպառողական դրութեան մէջ պահել։ Ծովակալ Սերվերն էլ, «Daily News»-ի կարծիքով, ըստ երևոյթին, այդ սիստեմին է հետևում. նա վճռական ոչ մի գործի չի ձեռնարկում, ցոյց տալով, թէ ընդհակառակը մի ինչ-որ լուրջ ծրագիր է իրագործում։ Թշնամու հետ վճռական ընդհարում ունենալն այն հետևանքը կունենար, որ Սերվերի նաւախումբը կդադարէր գոյութիւն ունենալուց. իսկ կռուից խուսափելով և շարունակելով մնալ սպառնացող ոյժի դերի մէջ, նա կարող է արգելք լինել ամերիկացիների գործողութիւններին և շարունակ ջղային անհամբեր դրութեան մէջ պահել թշնամուն։

Այդ անհամբերութիւնը յիրաւի մեծ է Ուաշինգտոնում և ընդհանրապէս Միացեալ-Նահանգներում, մանաւանդ, որ Մանիլայի մօտ տարած թեթև յաղթութիւնը բաց արեց ամերիկացիների ախորժակը, և նրանք երևակայեցին, թէ իրենց պատերազմական բոլոր գործողութիւնները պիտի վերջանան այդպէս արագ, էֆէկտով և յաջողութեամբ։

Այժմ Ուաշինգտոնի կառավարութիւնը վերջնականապէս թողել է Կուբա կղզին միայն մի փոքրիկ զօրք ուղարկելու միտքը։ Ապստամբների պարագլուխ Գոմէցի կարծիքով, մի քանի հազար զինուոր ափ հանելը անմտութիւն կլինէր և այն հետևանքը կունենար, որ գեներալ Բլանկօն սպառ-սպուռ կըջարդէր ամերիկական այդ փոքրաթիւ զօրքը։ Այդ պատճառով Ուաշինգտոնում որոշուած է նախ Տամպում կենդրոնացնել առնուազն լաւ վարժուած 30,000 զինուոր։ Առ այժմ այնտեղ հաւաքուած է 13,000 հոգի։

լիս վրայ հասայ. էն էլ տուր թէ կըտաս—գլխիս տուեց, թող արա ու լէշն առաւ, կորաւ։

Ամբոխի միջից դարձեալ քրքիջ բարձրացաւ։

—Ովվէ՜, համա անխիղճ խալխ էք հա՜։ Տօ, ձեր տունն Աստած շինի, ըստի դարդիցը իմ մեռնիլը գալիս ա, դուք հլէ ծիծաղում էք։

Այս անգամ արդէն դատաւորներն էլ ծիծաղեցին։

—Վայ ո՞ւնես,—հարցրեց դատաւորներից մէկը։

—Մի վէքն հրէս էսա, որ լէշը ձըրձգելիս, պաճիճս արնոտ էլաւ,—տաք դէպի դատաւորները մեկնելով պատասխանեց Կարապետը,—մին էլ ձէնիս վրայ Չատին իրենց գոմիցը դուրս եկաւ, եռնուց տեհաւ, որ էն տիքանդը մորթած ոչխարն ուսին՝ ջուրն ի վեր փախչում ա։

Դատաւորները Կարապետին արձակելով, ասացին որ հետևեալ կիրակի օրը նրա գործը կըքննեն։ Կարապետի յետևից Աթին էլ դուրս գնաց ու նրան մի կողմի վրայ քաշելով, ականջումը ինչ որ փսփսաց։

—Դրուստ ա քեռնկխուդա ջան, «դարդակ փէտին շուն չի հաջիլ», համա ես քեասիբ մարդ եմ, փողի ինձ ո՞վ ա տալ, որ սուդեա-գլաւին կաշառք տամ։ Դէ ինչ անեմ, որ ասում ես՝ բեխտիցս բոզալիցը կըկարեմ, մի թոխլի կըմորթեմ. դուն էլ, սուդեա-գլաւին էլ, գրագրին վեր կալէք էգուց ընկու եկէք կերէք ու Աստու խաթեր էդ չանիցը մի բան պըրծկեցէք, ես էլ մեղք եմ, հրէ բեխէքս սոված տուն արած են, ոչ տաշտումը հաց կայ, ոչ ջուալումը ալիր, սիկկա (դրամ) էլ խու չիլլից Աստծ տայ։

—Լաւ, լաւ, արխէյն կաց, Կարապետ, միայն թոխլին ձորիցը բեր, որ էգուց անպատճառ մորթես։

IV.

Երբ բոլոր գիւղացիք ցրուեցին և դատաւորները տանուտէրն ու Աթին մնացին միայնակ, վերջինիս խորհրդով գզրին ուղարկեցին Քոչարին կանչելու։

Քոչարը յայտնուեց։

—Տօ հարամզադա, բա հէրիք չէլա՞ւ, որ դուն էս սաղ գեղը քանդեցիր, բա ամաչում չե՞ս, բա գետինը չես մտնո՞ւմ, որ էն Սարոնց քեասիբ Կարապետի ոչխարին գողանում ես լափո՞ւմ։ Հմի ո՞նց ես, որ Սիբիրը դէսը թողուլ տամ։

—Ի՞նչ Կարապետ, ինչ ոչխար, գլաւին ջան։ Աստո՛ծ, երկի՛նք, ծով, ցամաք, ես հէ՜չ բանից խաբար չեմ։

—Դէ, մէկել կիրակի օրը մաշուր կըլի, էլի։ Դուն գեղիցս չհեռանաս, թէ չէ հարիր մանէթ ըշտրաֆ կտանեմ։

Քոչարը յոնքերը կիտած դուրս ելաւ, բայց նախասենեակում կանգնացրեց նրան Աթին և գունչ գնչի դրած սկսեցին խօսել։

—Քո՛չար, բանըդ շատ ա խարաբ հա՜։ Համա ո՞նց որ ես ա աշխատել պտեմ, որ բալքա ազատեմ, թէ չէ դրուստ որ Սիբիրի հոտ ա փչում։ Ի՞նչ անեմ, օղուլ (որդեակ), քու ողորմածահոգի հէրն ու ես հալալ ախպօրից առաւել էինք սիրում իրար։

—Շնորհակալ եմ, քեռնկխուդա ջան։ Համա Կարապետը ընչո՞վ ա հաստատում որ ես նրա ոչխարը գողացել եմ։

—Չատին վկայութիւն ա տալի։

—Ըհ ես նրա է՜ է՜ Չատի... Մի էնթաւուր ահ նշանց տամ, որ լեզուն փորն ընկնի։

—Ա՛ղա, դուն ահ նշանց կըտաս, համա ինձ պէս մինն էլ սիրտ կըտայ։

Աթին այս խօսքերի վրայ Քոչարը ծածրակը քորեց։

—Հազիր մըհէց բան անենք որ նա՛ շիշ եանսն, նա՛ քեաբա՛բը (ոչ խորովածն այրուի, ոչ շամփուրը),—շարունակեց Աթին.—մալինձ գլաւին էլ խուտեհար ո՞նց բարկացաւ։

—Բա ինչ անեմ, քեռնկխուդա ջան,—արդէն յուսահատուած հարցրեց Քոչարը։

—Ինչ պտես անիլ, էնա ըրկուսս մի լաւ ոչխար կըմորթես, լաւ գինի-արաղ կըճարես ու հինգ թուման էլ փող կը հազրես, որ սուդիա-գլաւին ու պիսրի բախը ցխենք. ես էլ նրանց վեր կուտեմ ու մթանը կըգանք ձեր տուն։

—Չիմ լաւ, համա հինգ թումանը ես ո՞րդիան ճարեմ, քեռնկխուդա ջան։ Եսը հէ՛ մի տասնըհինգ—բսան մանէթ ո՞նց որ ըլի իրար կանեմ։

—Չէ՜, ինչ ես ասում, էդ չիլից քիչ ա։ Գնա տես, բալքամ աւել ճարես։ Ես էլ չալիշ կըգամ, մըխելի քչով եօլա տանեմ։ Էն ա կիրակի օրը Կարապետին ատկազ կանենք, կըպրծնի։ Թէ չէ որ էս մի գործը վէճի հասատաւի՝ գեղումս ինչպաս գողութին ա պատահել, չիմ բերալի քեանից կանեմ։

Քոչարը ուրախ-ուրախ հեռացաւ, որպէս զի ընթրիքի պատրաստութիւն տեսնի, իսկ Կարապետը մտախոհ ու շատ տխուր դէմքով քայլերն ուղղեց դէպի ձորը, որ թոխլին բերի։

—

Յետոյ լսեցի, որ քեռնկխուդա Աթին ու տանուտէր Մուկուչը իրենց ծրագրած միջոցներով Մանվէլանց այրիին զօրով պսակել էին տուել Թաղա Մկրտչի հետ, ականջ չդնելով թշուառ կնոջ լաց ու շիւանին։

Բիթիկանց Սարոն էլ գրագիր Տիգրանին մի հաւ ընծայ տանելուց յետոյ միայն՝ ստացել էր իր եղբօր անցաթուղթը։

Իսկ Սարոնց Կարապետի բողոքը մերժել էին շինական դատաւորները, վազօրօք խեղճ մարդի թոխլու միսը վայելելով։

Ասում էին, որ Քոչարի տուած ընթրիքն աւելի ճոխ էր եղած ու կաշառադրամն էլ վերնագիր, որով և գողը՝ արդար էր ճանաչուած։

Անուշաւան

ՄԱԿԵԴՈՆԻԱ.—Դրամ Պոլոսովակին այս օրերս յայտարարեց, թէ Մակեդոնիայում կատարեալ անդորրութիւն է տիրում: Այդ յայտարարութիւնը պատասխանելով՝ Սոֆիայի «Գլաս. Մակ.» լրագիրը գրում է.

«Արևելքում սև բիծը միշտ Մակեդոնիան է համարւում: Ձուռով այնտեղ կանգնել էին անկարգութիւնները, որոնք շահագրգռւած պետութիւններին կըստիպեն նորից իրենց պահանջներն առաջադրել Կ. Պոլսում, ուր սովոր են շատ խոստանալ, բայց քիչ կատարել: Տնտեսապէս քայքայուած Մակեդոնիան, որ վայրենի և կատաղի Թուրքերի աւազակութեան և բռնութեան վայր է դարձել, ծանր րոպէների մէջ է, որոնք, անտարակոյս իրենց ազդեցութիւնը կունենան երկրի յետագայ վիճակի վրայ: Խաղաղութեան և կարգապահութեան բոլոր երդուեալ թշնամիների գործողութիւններն աջակցում են Թրքական փանատիկոսութեանը և սպառնում են ոչնչացնել քրիստոնեայ ժողովրդին: Ամենքին վախեցնում է այն հանգամանքը, որ Թրքական նոր զօրքեր են գրաւում Մակեդոնիայի սահմանները և ժողովուրդը բանի կերպով զինաթափ է անում. ամենքը համոզուած են, որ մօտիկ ապագայում կըկրկնուի «Բարթուղիմէոսեան գիշերը»: Անձի ապահովութիւն չկայ. իսկ այն հաւատը, թէ կառավարութիւնն ընդունակ է պաշտպանել ժողովրդին, վաղուց չքացել է: Դուռը վաղուց արդէն կորցրել է իւր ժողովրդի վրայ ունեցած իշխանութիւնը, և նրա քրիստոնեայ հպատակները չէին հաւատում և չեն հաւատում, որ իրենց վիճակը բարւոքուի ֆիրմաններ և իրադէներ հրատարակելով, որոնց վրայ Թուրք իշխանութիւններն ամենևին ուշադրութիւն չեն դարձնում»:

Այնուհետև պնդելով, որ ոչ մի ռեֆորմ չի հանգստացնիլ Մակեդոնիայի ժողովրդին, քանի որ այդ երկիրը կըշարունակի մնալ Թրքական գաւառ, յիշեալ լրագիրն աւելացնում է.

«Մենք (Թրքական սլաւեանները) պահանջում ենք ներքին ինքնավարութիւն, եւրոպական բոլոր պետութիւնների երաշխաւորութեամբ»: Իսկ Մակեդոնիային և Օդրինի վիլայէթին ինքնավարութիւն տալը, նրանց Թուրքիայից իրապէս ազատելը, «Գլաս. Մակ.»-ի կարծիքով, դժուար բան չէ. դրա համար ամենից լաւն այն կըլինի, որ եւրոպական մի պետութեան յանձնարարուի գրաւել Թրքական այդ երկու գաւառները և աստիճանաբար ռեֆորմներ մըտցնել այնտեղ: Այդ պետութիւնը պէտք է լինի Ֆրանսիան, որ մօտիկ շահեր չունի Բալկանեան թերակղզում: Այդ միջոցից դուրս ուրիշ միջոց չկայ: «Կոմնակի միջամտութիւնը, վաղ թէ ուշ, անխուսափելի կըլինի, բայց որքան շուտ, այնքան լաւ»:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տակառները նորոգելու ձեւը.—Տակառների ճեղքերն ու ծակերը լցնելու համար հետևեալ միջոցն են գործ դնում:

Կրակի վրայ հանդարտ հալում են՝

60 մաս — խոզի ճարպ,
40 » — աղ (իսկական)
33 » — սպիտակ մեղրամոմ

խառնած իրար հետ, իսկ կրակից յետ առնելուց քիչ առաջ՝ պէտք է խառնել նաև 40 մաս բարակ մաղած մոխիր: Այս խառնուրդով տաք-տաք պէտք է տակառի ծակերն ու ճեղքերը գոցել այն ժամանակ, երբ նրա մէջ ջուր չկայ:

ՀԵՌԱԳՐՆԵՐ

ՆԻՒ-ԵՈՐԿ, 13 մայիսի. Կի-Վեստից հեռագրում են, որ այդ քաղաքը խիստ մեծ երկիւղի մէջ է, որովհետև լուր է ստացուել թէ սպանիական մի յածանաւ Կուբայի հիւսիսային ափի մօտ բռնել է ամերիկական մի նաւ, որ ուղարկուած է եղել կաբելը կտրելու:

ԲԵՐԼԻՆ.—Մադրիդից ստացուած մասնաւոր հեռագրից երևում է, որ Անգլիան շարունակում է իւր բանակցութիւններն այն մասին, որ իրեն իրաւունք տրուի Ֆիլիպպեան կղզիներում հաստատուելու Չինացիներին: Սպանիան խուսափողական պատասխան է տուել, առարկելով, թէ ինքը Չինաստանը մինչև այժմ ցանկութիւն չի յայտնել այդ մասին: Մադրիդի քաղաքական շրջաններում չինացիների հաստատութիւնը միայն պատրուակ են համարում անգլիական աւելի ընդարձակ ծրագրների համար, որոնց վրայ այժմ ուշադրութիւն է դարձուած:

ՈՒԱՇԻՆԳՏՈՆ.—Գեներալ Մայլս այն կարծիքը յայտնեց, թէ Կուբայում պատերազմելու համար կը հարկաւորուի 85 հազար զինուոր: Կուբայի ապստամբների կողմից օգնութիւն սպասել չի կարելի: Կառավարութիւնը խորհում է դարձեալ առնուազն 50, գուցէ և 100 հազար կամաւոր զինուոր զէնքի կոչելու: Ուաշինգտոնի քաղաքական շրջաններում այն կարծիքն են յայտնում, որ եթէ զօրքերն ափ ելնեն Կուբայում, ապա այնուհետև դժուար կըլինի այնտեղից վերադառնալը, ինչպէս այդ պատահեց անգլիական զօրքերին Եգիպտոսում. այնուամենայնիւ Ամերիկայում հաւատարիմ են մնում Կուբան չմիացնելու մտադրութեանը:

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ.

Չարջոյ, Ամ. դ-ր. Գրեցէք շարունակ ինչ որ հետաքրքիր լուր կայ և այն կարճ խօսքերով: Մեր կողմից մասնաւոր նամակի չըսպասէք:

Նոր-Նախիջևան, Այցելու-ին: Ձեր նամակի ծրարի վրայ պահանջած մարկը չէք կպցրել, ստիպուած եղանք կրկնակի վճարումով ստանալ նամակը:

Խմբագիր-Հրատարակիչ՝
ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԿԱՆԱՆՑ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԾՆՆԴԱԲԵՐԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՈՎ

(Սոլոլակ, Սադովայա փողոց, № 64)

(սեպհական տուն)

Հեռախօս № 230

Երթևեկ հիւանդների ընդունելութիւնն երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը՝ ժամը 2—4 ցերեկը. վճարը հիւանդների կարողութեան համեմատ, մասնաւոր ընդունելութիւն՝ ամենայն օր՝ ժամը 8—10 առաւօտեան—վճարը 2 ր.: Գիշերօթիկ հիւանդներ և ծննդաբեր կանայք ընդունւում են գիշերուայ և օրուայ ամեն ժամանակ, բայց այդ մասին առաջուց տեղեկութիւն պիտի տրուի. վճարը որոշւում է ըստ պատակարգերի: Չունևորները ձրի են: Գինեկոլոգիայի բաժանմունք ընդունողները վճարում են 1 ր 50 կ. մինչև 8 ր. մի օրուա-գիշերուայ համար. ծննդաբերական բաժանմունքը մտնողները—1 ր. մինչև 5 ր. մի օրուա-գիշերուայ համար: Երկունքից ազատելը 10 ր. մինչև 50 ր.: Անդամահատութիւնը ըստ համաձայնութեան: Երթևեկ բոլոր հիւանդները դեղեր և նիւթեր ստանում են ընդունելութեան ժամանակ ձրի: Չունևորների համար 1-ական մահճակալ է դրուած իւրաքանչիւր բաժանմունքում, ուր տեղաւորւում են նրանք տեսչի և նրա պ. պ. ընկերների աշխատակցութեամբ ձրի:

Հիւանդանոցի տէր և տեսուչ
Մ. ՄԿՐՏՉԵԱՆ.

ԱՄԱՌԱՆՈՑՆԵՐԻ ՄԱՐԴԱՏԱՐ ԳՆԱՑՔՆԵՐ

Թիֆլիս—Մցխեթ—Գորի Բորժոմ:

ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՐ	Գնացք № 9 *) Թիֆլ.—Մցխեթ: Հասնում է	Կանգնում է	Մեկնում է
Թիֆլիս		ա.	8.20
Մցխեթ	9.16	ա.	
Գորի			
Միխայլով			
Բորժոմ			

ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՐ	Գնացք № 11 *) Թիֆլ.—Մցխեթ: Հասնում է	Կանգնում է	Մեկնում է
Թիֆլիս		օր.	5.20
Մցխեթ	6.00	եր.	
Գորի			
Միխայլով			
Բորժոմ			

ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՐ	Գնացք № 5 Թիֆլ.—Գորի: Հասնում է	Կանգնում է	Մեկնում է
Թիֆլիս		ա.	10.15
Մցխեթ	10.55	10	11.05
Գորի	12.48	օր.	
Միխայլով			
Բորժոմ			

ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՐ	Գնացք № 7 Թիֆլ.—Բորժոմ: Հասնում է	Կանգնում է	Մեկնում է
Թիֆլիս		օր.	2.30
Մցխեթ	3.10	8	3.18
Գորի	4.58	10	5.08
Միխայլով	6.29	11	6.40
Բորժոմ	7.50	եր.	

ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՐ	Գնացք № 10 *) Մցխեթ—Թիֆլ.		
Բորժոմ			
Միխայլով			
Գորի			
Մցխեթ		ա.	10.08
Թիֆլիս	10.52	ա.	

ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՐ	Գնացք № 12 *) Մցխեթ—Թիֆլ.		
Բորժոմ			
Միխայլով			
Գորի		եր.	
Մցխեթ	7.23	եր.	6.45
Թիֆլիս			

ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՆ	Գնացք № 6 Գորի—Թիֆլիս		
Բորժոմ			
Միխայլով			
Գորի		եր.	7.00
Մցխեթ	8.30	10	8.40
Թիֆլիս	9.18	եր.	

ԿԱՅԱՐԱՆՆԵՐ	Գնացք № 8 Բորժոմ—Թիֆլ.		
Բորժոմ		գիշ.	1.44
Միխայլով	2.54	16	3.10
Գորի	4.33	8	4.31
Մցխեթ	6.39	8	6.47
Թիֆլիս	7.33	ա.	

*) Գնացքներ №№ 9, 10, 11, և 12 կըմեկնեն հետևեալ օրերը:

Գնացքներ №№ 11 և 12 (տօների նախորդ օրը) մայիսի 13, 16, 23, 24, 30. յունիսի 6, 13, 20, 24, 27. յուլիսի 4, 11, 18, 21, 25. օգոստոսի 1, 5, 8, 14, 22, 24 և 28. սեպտեմբերի 5, 7, 12, 19, 25 և 30. հոկտեմբերի 3 և 30:

Գնացքներ №№ 9, 10, 11 և 12 (տօն օրերը) մայիսի 17, 24, 25, և 31. յունիսի 7, 14, 21, 25, 28 և 29. յուլիսի 5, 12, 19, 22 և 26. օգոստոսի 2, 6, 9, 15, 16, 23, 25, 29 և 30. սեպտեմբերի 6, 8, 13, 14, 20, 26 և 27. հոկտեմբերի 1, 4 և 11.

Գնացքներ №№ 9 և 10 (տօների հետևեալ օրերը) մայիսի 15, 16, 23, 26, և 30, յունիսի 8, 15, 22, 26 և 30. յուլիսի 6, 13, 20, 23 և 27. օգոստոսի 3, 7, 10, 17, 24, 26 և 30. սեպտեմբերի 7, 9, 15, 21 և 28. հոկտեմբերի 2, 5 և 12:

ՌԱԶՄԱՎԻՐԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀ

1898 թ. մայիսի 1-ից մինչև 1898 թ. նոյեմ. 1

Թիֆլիսից I-ին հինգ տեղ ունեցող կառքը մեկնում է առ. 9 ժ. 30 ր. գիշերում է Մլեթում և հասնում է Վլադիկավկազ միւս օրը եր. 7 ժ. 20 ր.: II-ը մեկնում է առաւօտեան 11 ժամին և գիշերում է Պասանաուրում. հասնում է Վլադիկավկազ միւս օրը եր. 9 ժ. 20 ր.:

Վեց տեղ ունեցող I-ին հանրակառքը (առանց գիշերելու) մեկնում է օրուայ 2 ժ. 30 ր. և հասնում է Վլադիկավկազ միւս օրը եր. 4 ժ. 35 ր. II-ը մեկնում է եր. 9 ժ., առանց գիշերելու, հասնում է Վլադիկավկազ միւս օր եր 11 ժ. 20 ր.:

Վլադիկավկազից հինգ տեղ ունեցող I կառքը մեկնում է առ. 7 ժ. գիշերում է Մլեթում և հասնում է Թիֆլիս միւս օրը եր. 6 ժ. 30 ր.: II-ը մեկնում է առ. 9. 30 ր. գիշերում է Գուդաուրում և հասնում է Թիֆլիս միւս օրը 7 ժ. 55 ր.:

Վեց տեղ ունեցող I-ին հանրակառքը (առանց գիշերելու) մեկնում է եր. 5 ժ. 30 ր. և հասնում է Թիֆլիս միւս օրը եր. 7 ժ. 25 ր.: II-ը մեկնում է եր. 9 ժ. և առանց գիշերելու հասնում է Թիֆլիս միւս օրը եր. 10 ժ. 55 ր.:

! ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ ԿԵՂԾԻՔՆԵՐԻՑ !
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ
ՄՈՍԿՆԲՈՐԿԻ ԾՈԹՐԻՆԻ
ՕՃԱՌ
ԴԵՂԱԳՈՐԾ
Գ. Փ. ԻՒՐԳԵՆՍԻ

Ոչնչացնում է մուները, արևից այրուածքը, դեղին բծերը, եղունգները, բշտիկները և ազդում է աւելորդ քրտնելու դէմ: Առաջարկւում է որպէս արդուզարդի անուշահոտ բարձր որակութեան օճառ:

Մի կտորի գինը 50 կ., $1/2$ կտորինը 30 կ.: Վաճառւում է բոլոր ամենալաւ դեղատներում և դեղատնային խանութներում:

Գլխաւոր պահեստը բոլոր Ռուսիայի համար՝ Դ. Փ. Իւրգենսի մօտ, Մոսկուայում: Դեպոն Թիֆլիսում դեղատնային ապրանքների առևտրի ընկերութեան, Ծուբինովի, պ. պ. Գալլովի, և Ազմուրովի դեղատներում:

(M.) 6751 24—5

ԳՐԻՄՈ և ԸՆԿ. ՌՍԿՈՒՄՆ
ՄԱՏԻԿՕՅԻՑ
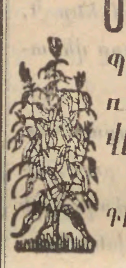
Պատրաստուած է բացառապէս մատիկոյի (Պերուվիանի բոյս) տերևներից:
ԴԵՊՈՆ ՊԱՐԻԶՈՒՄ
Դեպոզիտորներ ԳՐԻՄՈ և ԸՆԿ.
8, Rue Vivienne.
— և դեղատներում —

(M.) 20006 17—5

ЧУДНЫЙ, НѢЖНЫЙ, ПРОЧНЫЙ АРОМАТЪ ДАЮТЪ
ДУХИ
„Т-ва ГИГІЕНА"
БѢЛАЯ ФІАЛКА, ЦВѢТЪ ЯБЛОНИ, РОЯЛЬ БУКЕТЪ.
ГЛАВН. СКЛАДЫ: С.П.Б. КОЛОМЕНСКАЯ, 12.
МОСКВА, НИКОЛЬСКАЯ, Д. ШЕРЕМЕТЬЕВА.
ВАРШАВА, НОВЫЙ СВѢТЪ, 37.
ПРОДАЕТСЯ ВЪ ЛУЧШ. МАГАЗИН. ИМПЕРІИ.

52258 8—7

ԱՒԵՏԵԱՑ ԶԳՐԱՇԵՆՈՒ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԻՆ եկեղեցւոյ յարգելի ծխականները հրաւիրւում են վերոյիշեալ եկեղեցին, կիրակի, ամսոյս 17-ին, ս. պատարագից յետոյ 12 ժամին, երէց հաշուատես ընտրելու նոյն եկեղեցու համար: Գործակալ ա. մ. եկեղեցեաց Հայոց Տփխիսոյ Զարարիա քահանայ Զարգեղեան:
(1030) 2—2

Լոյս տեսաւ
ՀՐԱՏ. ԸՆԿ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ
ՀԵՆՐԻԿ ՍԵՆԿԵՎԻՉԻ
ՅՈ ԵՐԹԱՍ
(QUO VADIS)
Վէպը, Ներոնի ժամանակից: Լեհերէնից թարգմ.
ՍՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ:
(742 մեծադիր երես)
ԳԻՆԸ 1 ՌՈՒԲԼԻ 50 ԿՈՊ.
Դիմել՝ ТИФЛИСЪ, Армянское Издательское Общество.
(1020) 50—9

ԿՈՒԶՄԻՉԻ ԴԵՂԱՅԻՆ ԽՈՏԵՐԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏ
„ԷՓԷԴՐԱ"
Փողով և վերադիր վճարով պատով ուղարկւում է Ռուսիայի բոլոր տեղերը կենարար յատկութիւն ունեցող մայիսեան ծաղկած ԷՓԷԴՐԱՅԻ ամենաբարձր տեսակը: Առաջին տեսակի փունթն արժէ 3 ր., երկրորդ տեսակինը 2 ր.: Ուղարկւում է էջտպագրուած այն խորհուրդը, թէ ինչպէս պէտք է գործածել այս դեղը, որ վերականգնում է կանոնաւոր մարսողութիւնը և բուժում է ամեն տեսակ ռեմատիզմներից, ստամոքսի և աղիների կատարրից, շնչառութիւնից, հազից, փորկապութիւնից, դեզինտերիայից, տկարութեան պատճառներից և այլն:
ԷՓԷԴՐԱՅԻ բարերար ազդեցութեան մասին վկայում է Կայսերական զինուորական-բժշկական ճեմարանը, ատենախօս և թէզ արուած վաճառելու (տես «Սփաս» լրագիրը, 1894 թ. № 74): Պակերով վաճառւում է ըստ համաձայնութեան: Պարունակու բրոշիւրը էֆեդրոյի մասին 30 կ.: Ունիմ շնորհակալական բազմաթիւ նամակներ:
Հասցէն՝ Г. Бузулукъ, Самар. губ. складъ Эфедры М. Г. Артищевой,
(1034) 1—1

Ունենալով Դաղստանի մեծ քանակութեամբ բազմատեսակ կոնսերվներ՝ ԴԵՂՁ, ԾԻՐԱՆ և ՍՊԻՏԱԿ ԿԵՌԱՍ մօտ $4^{1}/_{2}$ ֆունտանոց մեծ արկղիկի գինը նշանակում եմ 1 ր. 20 կ., փոքր, $2^{1}/_{2}$ ֆունտանոց արկղիկինը՝ 75 կ.: ՊԱՀԵՍՏ Մ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆԻ, Դվորցովայա փող., բակում: Հեռախօս № 107.
Նոյն տեղում կարելի է ստանալ իսկական լաւ ՍՈՒՐՃ «Մոկկո», «Մարտինիկ», ԹԱՐՄ ՇՈԿՈԼԱԴՆԵՐ և ԿԱԿԱՕ զանազան ֆիրմաների: Բարձր յատկութեան ԽՆԿԵԱՐ արկղիկների մէջ:
(1031) 1—1